

Temat: Stylizacja gwarowa w „Chłopach” Reymonta

1. **Gwara** - terytorialna forma języka odróżniająca się od mowy sąsiedniej i od języka ogólnego. **Dialekt** – zespół kilku gwar. W praktyce oba pojęcia są ze sobą utożsamiane. Pojęcie gwara funkcjonuje także jako odmienność języka określonej grupy społecznej lub subkultury.
2. Kwestia elementów gwarowych w „Chłopach” od dawna budzi żywe emocje w środowisku językoznawców i historyków języka polskiego. Zauważono, że język powieści nie jest odbiciem jednej gwary. Prawdopodobnie pisarz chciał stworzyć ze swojej powieści dzieło uniwersalne; ponadregionalne.
3. Wypisz nazwy wymienionych poniżej gwar i podaj po trzy przykłady słów.

Gwara podlaska



cieper (teraz)
poklikać (zawołać)
czyżyk (chłopczyk)
ślozy (łzy)
mączka (cukier)
klekotun (bocian)

<https://www.youtube.com/watch?v=uM8b8YXiFRE>

Zwroty popularne na Podlasiu:

iść z buta – iść pieszo

jak tam twoje ojcy? – co u twoich rodziców

– babciu, a gdzie to wiadro stoi? – na gumnie. – ale że gdzie? (u mojej prababci to znaczyło za stodołą lub w stodole, ale to podobno różnie znaczy)

przejdź bez ulicę, idź bez las – zamiast przejdź przez ulicę, idź przez las

dali mi popalić – coś w rodzaju wymęczyć kogoś

daj dla mamy – zamiast daj mamie

zupa melonowa – zamiast zupa dyniowa

napytać sobie biedy – ściągnąć na siebie kłopoty

muszę z tym dojść do tołku / tołkować komuś – muszę zebrać myśli / tłumaczyć komuś

nierozgarniętemu

a ty znowu kurzysz? (palisz)

Gwara śląska

szmaterlok (motyl),

binder (krawat),

bana (tramwaj),

bajtel (dziecko),

kusik (całus).

W antryju na byfyju stoi szolka tyju. --->

W przedpokoju na kredensie stoi szklanka herbaty.

Zobacz parodię „Despacito” po śląsku!

Frele „Dejta Cicho”

<https://www.youtube.com/watch?v=wlgBXcYx1gI>

Gwara krakowska (małopolska)

Gwara ta pojawi się w kolejnej lekturze - w „Weselu” Stanisława Wyspiańskiego.

- sznycel (kotlet mielony),
- andrut (wafel),
- bańka (bombka na choinkę),
- chochla (łyżka wazowa),
- cwibak (keks),
- warzyć (gotować),
- miednica (duża miska),
- sagan (czajnik).

Zobacz film „Rzecz o Godce Krakowskiej”

<https://www.youtube.com/watch?v=jvmqIvm8UoU>

Język kaszubski

apfelzyna (pomarańcza)
chùtkò (szybko)
cedelk (kartka)
grónk (dzban)
darżëszcze (droga)

„Kaszubskie nuty” (Kaszëbsczé nótë) - tradycyjna pieśń kaszubska

https://www.youtube.com/watch?v=4CVNx_9IRZ4

Tekst:

To je krótczi, to je dlëdżi, to kaszëbskô stolëca.
To są basë, to są skrzëpczi, to òznaczo Kaszëba.
Òznaczo Kaszëba, basë, skrzëpczi, krótczi, dlëdżi, to kaszëbskô stolëca.

To je ridel, to je tęcz, to są chojnë, widlë gnojné.
To je krzëwé, to je prosté, to je sledné [tylné] kòło wòzné.
Tylné kòło wòzné, to je krzëwé, to je prosté, chojnë, widlë gnojné, ridel, tęcz, òznaczo Kaszëba...

To są huczi, to są ptôczi, to są prësczé póltrojôczi [póltorôczi].
To je klëka, to je wól, to je całé a to pól.
Klëka, wól, całé, pól, hòk, ptòk, póltrojòkl, chojnë, widlë gnojné...
To je małé, to je wiòldzé, to są janstruménta wszòlczé

Tłumaczenie:

1. To jest krótkie, to jest długie, to kaszubska stolica.
To są basy, to są skrzypce, to Kaszub.
To Kaszub, basy, skrzypce, krótkie, długie, to kaszubska stolica.

2. To jest rydel, to jest tyczka, to choinki, to widły do gnoju.
Choinki, widły do gnoju, rydel, tyczka, to Kaszub,
basy, skrzypce, krótkie, długie, to kaszubska stolica.

3. To jest proste, to jest krzywe, to tylne koło wozu.
Tylne koło wozu, proste, krzywe.
Choinki, widły do gnoju, rydel, tyczka, to Kaszub,
basy, skrzypce, krótkie, długie, to kaszubska stolica.

4. Tą haczki, to są ptaki, to kaszubskie półtrojaki.
Haczki, ptak, półtrojak, tylne koło wozu, proste, krzywe.
choinki, widły do gnoju, rydel, tyczka, to Kaszub,
basy, skrzypce, krótkie, długie, to kaszubska stolica.

5. To jest uprząż, to jest wół, to jest cały, a to pół.
Uprząż, wół, cały, pół, haczki, ptak, półtrojak,
tylne koło wozu, proste, krzywe.
choinki, widły do gnoju, rydel, tyczka, oznacza Kaszuba,
basy, skrzypce, krótkie, długie, to kaszubska stolica

Gwara wielkopolska



glazejki (rękawiczki),
gzik (twarożek),
bejmy (pieniądze),
sznoka z glancem (drożdżówka z lukrem),
chabas (mięso).

W gwarze wielkopolskiej również funkcjonuje zdanie, pełne charakterystycznych zwrotów:

W antrejce na rycze stały pyry w tytce, przyszła niuda, spuła pyry, a w wymborku myła giry.

→ W przedpokoju na stołku stały ziemniaki w papierowej torebce, przyszła świnią, zjadła ziemniaki, a w wiadrze myła nogi.

Zobacz film o tradycjach na Kujawach:

<https://www.youtube.com/watch?v=myq3c2xnGHc>

POLECENIE

Napisz 4 zdania na temat: Dlaczego warto pamiętać o polskich gwarach?